

Σύγκριση

Τόμ. 30 (2021)

Σύγκριση, τομ. 30, 2021

Βασίλης Αλεξάκης, Συνέντευξη στην Ολυμπία Αντωνιάδου

Βασίλης Αλεξάκης

doi: [10.12681/comparison.28493](https://doi.org/10.12681/comparison.28493)

Copyright © 2021, Βασίλης Αλεξάκης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αλεξάκης Β. (2021). Βασίλης Αλεξάκης, Συνέντευξη στην Ολυμπία Αντωνιάδου. *Σύγκριση*, 30, 214–219.
<https://doi.org/10.12681/comparison.28493>

ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΛΕΞΑΚΗΣ

Συνέντευξη στην Ολυμπία Αντωνιάδου

«Η φαντασία είναι και αυτή αλήθεια. Είναι η υψηλότερη αλήθεια την οποία μπορούμε να φτάσουμε»

Στα πλαίσια της μακροχρόνιας γνωριμίας μας, ο Βασίλης Αλεξάκης μου παραχώρησε δύο συνεντεύξεις στις οποίες αναφέρεται στο σύνολο του έργου του. Η πρώτη και εκτενέστερη συνέντευξη δημοσιεύθηκε το 2006, στο 8ο τεύχος του περιοδικού *Διακείμενα* με τίτλο «Ταξίδι στην Χώρα των θαυμάτων, στη χώρα της γραφής». Η δεύτερη συνομιλία μας πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2019. Παρόλη την εξάντληση, λόγω της σοβαρής περιπέτειας της υγείας του που τον ταλαιπωρούσε για πολύ καιρό, απάντησε πρόθυμα στις ερωτήσεις μου και σχολίασε ζητήματα που άπτονται της συγγραφικής του πορείας και της εξέλιξης της γραφής του ειδικότερα σε ό,τι αφορά τα πιο πρόσφατα έργα του.

Με αφορμή το *μ.Χ.*, συζητήσαμε για τις σχέσεις του Κράτους με την Εκκλησία αλλά και την διασύνδεση της έρευνας με την μυθοπλασία. Η ανάγνωση του *Μικρού Έλληνα* μας μετέφερε σε ένα ονειρικό περιβάλλον όπου το κουκλοθέατρο συναντά το θέατρο σκιών και οι μυθιστορηματικές φιγούρες των παιδικών του αναγνωσμάτων όχι μόνο ζωντανεύουν αλλά και συνδιαλέγονται με τους απόκληρους και τους αδύναμους της κοινωνίας στους οποίους ο συγγραφέας χαρίζει ως αντίδωρο, για την συνάντησή του μαζί τους, την λογοτεχνία και την δημιουργική γραφή. Οι σελίδες του βιβλίου *Γιατί κλαις;* λειτουργούν ως γέφυρα ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά, επιχειρώντας να γεφυρώσουν χάσματα και να επουλώσουν τραύματα. Τέλος, το *Κλαρινέτο*, ωδή πένθους για την απώλεια του φίλου και εκδότη του, αναδεικνύει αριστοτεχνικά την σχέση της μνήμης με την αλήθεια, την φαντασία και την γραφή, αλλά και την σύνδεση της γραφής με το πένθος και τον θάνατο. Από την συνομιλία μας δεν θα μπορούσε να απουσιάζει η επιστροφή του στην Ελλάδα, το τελετουργικό της αυτομετάφρασης και η «προδοσία της μητρικής γλώσσας».

Ολυμπία Αντωνιάδου

Ολυμπία Αντωνιάδου: Πέρασαν πολλά χρόνια από την πρώτη συνέντευξη που μου είχατε παραχωρήσει για το επιστημονικό περιοδικό *Δια-Κείμενα*. Εκείνη την εποχή ετοιμάζατε το βιβλίο σας για το Άγιον όρος, το *μ.Χ.* Αγγίξατε ένα θέμα ταμπού για την ελληνική κοινωνία και, δυστυχώς, η επικαιρότητα σας δικαίωσε. Ο διαχωρισμός Εκκλησίας-Κράτους φαντάζει αδύνατος, αν και είναι επιθυμητός από ένα μέρος της ελληνικής κοινωνίας. Πώς το ερμηνεύετε αυτό;

Βασίλης Αλεξάκης: Δύσκολος φαίνεται διότι είμαστε μια πολύ συντηρητική κοινωνία και αρκετά θρησκόληπτη. Η Εκκλησία είναι μέσα στο Υπουργείο Παιδείας. Πώς να εξελιχθούν τα πράγματα όταν οι παπάδες έχουν λόγο στην παιδεία; Οπότε δεν είναι καθόλου περίεργο αυτό. Δεν ξέρω άλλη χώρα ευρωπαϊκή που η Εκκλησία και το Κράτος να συμβαδίζουν τόσο ωραία και να αποφασίζουν για το τι θα κάνουν. Μια αλλαγή θα ήταν να σταματήσει επιτέλους η πρωινή προσευχή στα σχολεία.

Ο. Α.: Τα στοιχεία που παρατίθενται σε μυθιστορήματά σας αλλά και η μέθοδος γραφής που παρουσιάζεται από τον αφηγητή-συγγραφέα σε κάποια από αυτά (ενδελεχής έρευνα για το βασικό θέμα που σας απασχολεί πριν ή κατά την διάρκεια της συγγραφής ενός μυθιστορήματος) δίνουν μια επιπρόσθετη διάσταση στα μυθιστορήματά σας. Θα ήθελα να μου μιλήσετε λίγο για αυτήν την μέθοδο.

Β. Α.: Είναι δύο τελείως διαφορετικά πράγματα. Είναι άλλο πράγμα η φαντασία, η οποία οδηγεί στην μυθοπλασία και άλλο οι πληροφορίες που περιέχει ένα βιβλίο. Εγώ θεωρώ ότι πρέπει να είναι απολύτως εξακριβωμένες και σωστές. Δεν μπορώ να λέω ό,τι θέλω για το Άγιο Όρος. Όχι. Πήγα εκεί, το έψαξα. Αυτά που λέω για το Άγιο Όρος είναι απολύτως ακριβή και απολύτως εξακριβωμένα. Από κει και πέρα, ποια είναι η γνώμη μου για την Εκκλησία για παράδειγμα, αυτό το εκθέτω. Θέλω να πω ότι δεν είναι καμιά καινοτομία ότι χρειάζεται έρευνα. Ο Ιούλιος Βερν, όλα του τα βιβλία τα έγραφε χωρίς να έχει ταξιδέψει. Τα έγραφε σε μία βιβλιοθήκη και συμβουλευόταν τους διάφορους τόμους για τις χώρες για τις οποίες μιλούσε, για τη φύση τους κλπ., πιθανόν εξακριβωμένα, χωρίς να έχει πάει σχεδόν πουθενά. Αλλά είχε τα βιβλία της βιβλιοθήκης δίπλα του και είπα ας το κάνω κι εγώ. Ρωτάω ανθρώπους και είναι και μια πλευρά της δουλειάς μου που μ' αρέσει γιατί είναι μια ευκαιρία να μαθαίνω πράγματα. Δεν μπορούμε να τα ξέρουμε όλα. Όταν μιλάμε για γλωσσικά ζητήματα, για τις άλλες γλώσσες ή και για άλλα θέματα πρέπει να συμβουλευόμαστε τους ειδικούς. Δεν μειώνουν όλα αυτά την δραστηριότητα της φαντασίας μου.

Ο. Α.: Πάντως εγώ δεν θα αποφάσιζα εύκολα να διαβάσω μια έρευνα για το Άγιον Όρος, ενώ έμαθα πολλά διαβάζοντας το *μ.Χ.*

Β. Α.: Σωστά, ναι. Πολλά πράγματα τα ξέρουμε από τα μυθιστορήματα που διαβάσαμε νεαροί. Έχουν μείνει, έχουν καταγραφεί πράγματα. Η εικόνα που έχουμε του κόσμου οφείλεται εν μέρει σε αυτά τα μυθιστορήματα που διαβάζαμε πολύ μικροί, όταν πρωταρχίσαμε να διαβάζουμε.

Ο. Α.: Υπάρχουν πολλές αναφορές στην παιδική λογοτεχνία στον *Μικρό Έλληνα*. Οι ήρωες του μυθιστορήματος είναι οι ήρωες των παιδικών σας χρόνων και επιπλέον κάποιοι από αυτούς συναντούν τους συγγραφείς τους και συνομιλούν μαζί τους. Με άλλα λόγια, αποτελεί μία πρόσκληση και πρόκληση για μια επανάγνωση των αναγνωσμάτων αυτών. Αυτή η επιλογή καλύπτει κάποια αφηγηματική οικονομία ή μόνο μια εσωτερική σας ανάγκη;

Β. Α.: Η επιστροφή στα πολύ παλιά χρόνια γίνεται μόνο μέσω της αναφοράς στα μυθιστορήματα της εποχής εκείνης. Γίνεται, λοιπόν, συνέχεια πολύ και το θεωρώ σωστό και λογικό διότι αντλεί πράγματα η λογοτεχνία και έχει να αντλήσει πολλά από τα παιδικά μας χρόνια. Δεν είναι απλώς η νοσταλγία μιας εποχής που δεν φοβόμασταν ή δεν σκεπτόμασταν. Αλλά βέβαια έχει και σχέση με τον θάνατο. Εννοώ ότι είναι λογικό όσο πλησιάζει κανείς περισσότερο προς το τέλος του να ανατρέχει στην αρχή της ζωής του, να προσπαθεί λιγάκι να προστατευθεί. Διότι υποτίθεται ότι ο θάνατος είναι επιεικής με τα παιδιά. Αλλά δεν είναι μόνον αυτός ο λόγος. Είναι και η παρουσία της μάνας. Και είναι, ίσως, στιγμές πολύ μεγάλης ελευθερίας. Τα παιχνίδια των παιδιών όταν παίζουν στον δρόμο σηματοδοτούν, εκφράζουν μία απέραντη ελευθερία που όσο περνούν τα χρόνια περιορίζεται και στο τέλος δεν υπάρχει καν πια. Οπότε αυτή η επιστροφή είναι αναγκαία ακόμη και για κάποιον που δεν γράφει.

O. A.: Το γαλλικό κουκλοθέατρο με τις μαριονέτες-ήρωες μυθιστορημάτων σε συνδυασμό με το ελληνικό θέατρο σκιών χάρισε μία γαλλική χροιά στην παιδική σας ηλικία;

B. A.: Η ζωή μου ήταν μοιρασμένη ανάμεσα σε δύο χώρες. Πάντα έκανα αυτήν την προσπάθεια λιγάκι να συμβιβάζω τα πράγματα ή να βρω αντιστοιχίες. Οπότε για μένα το κουκλοθέατρο έρχεται πολύ ωραία να πάρει την θέση στο μυαλό μου που είχε για παράδειγμα ο Καραγκιόζης, τον οποίον εγώ δεν πολυέβλεπα μικρός κι ούτε μπορώ να πω ότι μου άρεζε ιδιαίτερα. Αλλά η εποχή βέβαια κατά την οποία εγώ ανακάλυψα το θέατρο σκιών είναι ένας χαμένος παράδεισος είτε ελληνικός είτε γαλλικός. Δεν έχει καμία σημασία. Υποθέτω ότι όπου κι αν πάει κανείς θα βρει τέτοιους μικρούς παραδείσους.

O. A.: Το βιβλίο σας *Γιατί κλαις*; κυκλοφόρησε ως αυτόνομη έκδοση στην Ελλάδα με πολλά χρόνια διαφορά σε σχέση με την γαλλική έκδοση που είχε δημοσιευθεί και στην γαλλική εφημερίδα *Le Monde* και είχε ακουστεί και από το γαλλικό ραδιόφωνο με πολύ μεγάλη απήχηση. Παραμένει επίκαιρο, ωστόσο, για τα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας, παρόλο που δεν υπάρχει μεγάλη εξοικείωση με τα εικονογραφημένα βιβλία ενηλίκων. Εγώ για παράδειγμα το βρήκα στα παιδικά βιβλία. Εν τέλει, η σχέση γονιών-παιδιών δεν είναι κάτι που απασχολεί όλες τις κουλτούρες ανά τον κόσμο;

B. A.: Όταν μιλάμε για τη σχέση γονιών-παιδιών δεν πρόκειται για κάτι καινούργιο. Βεβαίως και είναι κάτι πολύ σημαντικό και αγανακτώ με τις ελληνίδες μανάδες που φωνάζουν στα παιδιά. Είναι αδιάβαστες. Είναι φοβερή η έπαρση των ανθρώπων, δηλαδή ότι για να μεγαλώνεις ένα παιδί δεν χρειάζεται ιδιαίτερες γνώσεις. Αρκεί που θυμάσαι τι έκανε η γιαγιά σου, η μάνα σου, τι γινόταν στην οικογένεια. Ενώ είναι τόσο δύσκολο έργο να μεγαλώσεις ένα παιδί. Αυτές θεωρούν ότι κατέχουν την επιστήμη αυτή και μιλάμε για άτομα τελείως αδιάβαστα που καταπιέζουν, βεβαίως, τα παιδιά τα οποία με την σειρά τους θα καταπιέσουν άλλους. Θα έλεγα πως είναι ένας κύκλος, κάπως σατανικό θα τον έλεγα εγώ, να μην προχωράει τίποτα για να μένουμε στάσιμοι. Σαν να είναι η κυρίως φιλοδοξία μας αυτή να μην προχωρήσουμε, να μην εξελιχθούμε και βεβαίως να μην αλλάξει και τίποτα. Είναι μια πολύ γεροντική νοοτροπία. Οι γέροι φοβούνται τις αλλαγές. Θαρρείς ότι όλες οι μαμάδες είναι άνω των εβδομήντα.

O. A.: Μιας και αναφερθήκαμε στα εικονογραφημένα βιβλία και καθώς είστε δεινός σκιτσογράφος, θα σας ενδιέφερε να ασχοληθείτε με το *graphic novel* το οποίο συνδυάζει γραφή και σκίτσο και γνωρίζει μεγάλη απήχηση τα τελευταία χρόνια;

B. A.: Μου λες ότι [το *graphic novel*] είναι μόδα. Εμένα μου φαίνεται αδιανόητο. Είναι τελείως άλλο πράγμα η εικονογράφηση. Δηλαδή να είναι σαν κόμικ ή να είναι όπως τα παλιά εικονογραφημένα βιβλία;

O. A.: Περισσότερο σαν κόμικ.

B. A.: Όχι, όχι. Εγώ νομίζω ότι η γλώσσα αρκεί. Δεν χρειάζονται εικόνες. Βεβαίως, και οι εικόνες λένε από μόνες τους πολλά πράγματα. Αλλά ένα μυθιστόρημα δεν μπορεί παρά να είναι καμωμένο από λέξεις. Οι εικόνες είναι περιττές. Ίσως για τα παιδιά θα ήταν καλό να υπάρχουν μερικές εικόνες για να αρχίσουν να γνωρίζουν την λογοτεχνία. Εγώ, όμως, δεν θα μπορούσα να φανταστώ εικονογράφηση στα δικά μου βιβλία. Όχι. Καθόλου. Νομίζω ότι θα είχε μάλλον παραπλανητικό χαρακτήρα, διότι οι εικόνες δίνουν μοιραία και άλλα στοιχεία που δεν υπάρχουν. Ακόμη κι ένα δεντράκι να ζωγραφίσεις στο βάθος, παίζει κάποιο ρόλο. Υπάρχει

μέσα στο βιβλίο ένα στοιχείο που είναι τελείως ξένο, αυθαίρετο, που ανήκει στον σχεδιαστή. Ποτέ δεν είναι προϊόν διαλόγου το μυθιστόρημα. Είναι προϊόν μονολόγου. Άρα χρειάζεται ένας άνθρωπος. Και αυτός πρέπει να ξέρει την γλώσσα. Μονάχα αυτό.

Ο. Α.: Στο *Κλαρινέτο* είναι έντονος ο ρόλος της μνήμης και της λήθης, ζητήματα πανανθρώπινα και διαχρονικά (ας θυμηθούμε την Μνημοσύνη της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας). Θα ήθελα να μου μιλήσετε για την σχέση μνήμης και αλήθειας.
 Β. Α.: Πάρα πολύ δύσκολο το ερώτημα και δεν ξέρω τι να απαντήσω. Αυτό μόνο ένας πολύ καλός νευρολόγος θα μπορούσε να το πει. Είναι το είδος του ερωτήματος που κάνω κι εγώ σε διάφορους επιστήμονες για να ξέρω πού βαδίζω. Αν κρίνω από την δικιά μου σχέση με την μνήμη, ναι, είμαι λιγάκι καχύποπτος διότι ξέρω ότι η μνήμη φτιάχνει δικές της ιστορίες τις οποίες σου τις σερβίρει, τις προωθεί σαν να είναι πραγματικές. Και βεβαίως είναι πάρα πολύ δύσκολο να ελέγξεις κατά πόσο αυτά τα πράγματα που κουβαλάει η μνήμη είναι πραγματικά ή είναι επινοήσεις. Πάρα πολύ δύσκολο είναι να το πεις αυτό. Δηλαδή, μετά από όσα έχω διαβάσει εγώ για την μνήμη και την λειτουργία του εγκεφάλου, είναι πάρα πολύ δύσκολο να πεις «θυμάμαι κάτι». Θυμάσαι; Το έχεις ακούσει; Το έχεις διαβάσει; Τι έχει γίνει ακριβώς; Εγώ δεν έχω πολύ καλή μνήμη. Η μνήμη του αδερφού μου ήταν πολύ καλύτερη και βασιζόμουν σε εκείνον. Τον ρωτούσα αν το τάδε παιδί φίλων μου λεγόταν έτσι. Εκείνος τα θυμόταν πολύ καλύτερα από εμένα. Μου έλεγε «Όχι, δεν ήταν ο Τάκης, ήταν ο Νάσος» κλπ. Αλλά αυτή η κατάσταση δεν με στενοχωρεί ιδιαίτερα διότι εγώ, ουσιαστικά, στην φαντασία μου βασίζομαι. Κατά 90% είναι προϊόν φαντασίας. Δεν είναι προϊόν ψεμάτων, όχι. Η φαντασία είναι και αυτή αλήθεια. Είναι η υψηλότερη αλήθεια την οποία μπορούμε να φτάσουμε. Οπότε, εγώ, ούτε την αλήθεια προσπαθώ να καταγράψω και οι αναφορές στην μνήμη μου γίνονται κάπως σαν παιχνίδι μέσα στο μυθιστόρημα. Δηλαδή και ο ήρωάς μου ξεχνάει, τα μπερδεύει. Γίνεται η μνήμη ένα παιχνίδι. Δεν βασίζομαι εγώ σε αυτήν για να γράψω. Όχι. Ούτε και θα με ενδιέφερε. Δεν μ' αρέσει να ξεφυλλίζω φωτογραφικά άλμπουμ και να χαζεύω τις φωτογραφίες. Θα ρίξω μια ματιά, εντάξει. Κάτι να θυμηθώ, ναι. Αλλά δεν έχω μανία με τα παλιά. Όχι, κάθε άλλο.

Ο. Α.: Έχετε γράψει βιβλία με αφορμή την απώλεια αγαπημένων προσώπων. Θα σε ξεχνάω κάθε μέρα για τον θάνατο της μητέρας σας, τις Ξένες λέξεις για την απώλεια του πατέρα σας, Το κλαρινέτο, για εκείνη του εκδότη σας. Τελικά, γράφουμε για να θυμόμαστε ή για να ξεχάσουμε;

Β. Α.: Για κάποια γεγονότα ισχύει. Όχι για όλα, όμως. Δηλαδή, είναι κάποια πράγματα που θέλει κανείς να τα κρατήσει σαν αναμνηστικά, σαν να είναι άλμπουμ για φωτογραφίες ή αντικείμενα που σημαίνουν ότι αυτό σου θυμίζει κάποιο πρόσωπο. Απ' την άλλη μεριά, όμως, όλο αυτό είναι μια ψευδαίσθηση. Οι άνθρωποι χάνονται, σου μένει μία φωτογραφία. Έτσι εξηγώ το γεγονός ότι σε αυτό το σπίτι, εγώ που αγαπούσα πάρα πολύ τη μάνα μου, δεν έχω ούτε μία φωτογραφία της. Δεν ξέρω για ποιον λόγο, αλλά επειδή δεν πιστεύω ότι εκφράζουν οι φωτογραφίες την πραγματικότητα και, κατά συνέπεια, με εκνευρίζουν. Προδίδουν τον άνθρωπο που φαίνεται στην εικόνα. Οι φωτογραφίες δεν τον βοηθούν να επιζήσει. Την φωτογραφία την βλέπω σαν την χαριστική βολή που δεχόμαστε όταν έχουμε πια φύγει. Οπότε δεν θέλω φωτογραφίες στη ζωή μου. Προτιμώ να έχω κάποιους ανθρώπους στο μυαλό μου.

Ο. Α.: Στο μυθιστόρημά σας *Το Κλαρινέτο*, η σκηνή στην οποία ο αφηγητής αποχαιρετά τον εκδότη του στον θάλαμο του νοσοκομείου είναι συγκλονιστική χωρίς να έχει μελοδραματικά στοιχεία αποχωρισμού. Συνήθως ρωτάμε σε ποια γλώσσα ονειρεύεται ή μετράει ένας δίγλωσσος. Εγώ θα σας ρωτήσω σε ποια γλώσσα αποχαιρετούμε τους νεκρούς μας.

Β. Α.: Ωραία ερώτηση. Τους αποχαιρετούμε στην γλώσσα που καταλαβαίνουν. Θυμάμαι την σκηνή με τον εκδότη μου νεκρό στο κρεβάτι. Του έπιασα το χέρι, συγκεντρώθηκα πάρα πολύ πάνω του και του μιλούσα, αλλά νοερά, του μιλούσα γαλλικά διότι πώς να με καταλάβαινε ο κακομοίρης... Θα τρόμαζε εάν με άκουγε να του μιλάω ελληνικά. Μπορεί και να ξυπνούσε ξαφνικά. Στην γλώσσα τους τους αποχαιρετάμε. Νομίζω ότι είναι και πολύ σωστό.

Ο. Α.: Στο *Κλαρινέτο* διαπιστώνουμε ότι ο αφηγητής εκδηλώνει πλέον ξεκάθαρα μία προτίμηση για την Ελλάδα. Ισχύει κάτι τέτοιο και για τον συγγραφέα Βασίλη Αλεξάκη; Κατά τη διάρκεια της πορείας σας ανάμεσα στις δύο κουλτούρες και τις δύο γλώσσες, έχετε αισθανθεί να μην ανήκετε πουθενά;

Β. Α.: Ναι, γιατί η Ελλάδα μου έλειψε όλα αυτά τα χρόνια. Εγώ εδώ και σαράντα χρόνια έζησα στην Γαλλία. Ερχόμουν, βέβαια, και εδώ. Παλαιότερα, μόνο τα καλοκαίρια, αργότερα λίγο πιο συχνά και όλο και συχνότερα, αλλά η Ελλάδα είναι που μου έχει λείψει. Όχι η Γαλλία. Οπότε, μεγάλωσα και αισθάνομαι ότι πάω προς το τέλος της ζωής μου. Το βρίσκω λογικό να αισθάνομαι περισσότερο την ανάγκη να μείνω εδώ, ίσως επειδή συνέβαινε αυτό που λέγαμε προηγουμένως και επειδή εδώ είναι ο τόπος των παλιών μου αναμνήσεων (στην Γαλλία δεν έχω πάρα πολλές παλιές αναμνήσεις). Η Ελλάδα είναι και μια επιστροφή στο παρελθόν. Λόγω της ηλικίας μου (θα γίνω 76 χρονών τα Χριστούγεννα) δεν με ενδιαφέρει πολύ το μέλλον για να κάνω σχέδια. Το τελευταίο βιβλίο που έχω γράψει δεν είναι τελειωμένο. Σ' αυτό αναφέρομαι λιγάκι στο τέλος της ζωής, στην επάνοδο στα παιδικά μου χρόνια και στην σκέψη στα άτομα που θα εξακολουθήσουν να ζουν και μετά από μένα. Και αυτό μου δίνει εμένα κάποια γαλήνη. Βεβαίως και τα παιδιά μου: ο ένας μου γιος ζει εδώ και ο άλλος στην Γαλλία. Όλη μου τη ζωή έχω ζήσει μια έλλειψη κάποιων ανθρώπων και δεν ξέρω αυτό πόσο βάρυνε, πόσο επηρέασε τα πράγματα. Έζησα μια μόνιμη στέρηση. Δηλαδή μπορεί με χαρά να έγραφα στα γαλλικά αλλά είχα πάντα ταυτόχρονα και τύψεις. Έλεγα ότι «προδίδεις την μητρική σου γλώσσα». Όταν έγραφα ελληνικά πάλι ένιωθα τύψεις. Σκεφτόμουν ότι προδίδω την γλώσσα των ίδιων μου των βιβλίων που είναι τα περισσότερα γραμμένα πρώτα γαλλικά. Αισθάνομαι ή αισθανόμουν σαν ένας επαγγελματίας προδότης. Κάπως έτσι. Αλλά το να αλλάζεις γλώσσα και περιβάλλον, μέσα από τα βιβλία σου είναι μια χαρά. Οπότε είναι πολύ μοιρασμένα τα αισθήματα. Και τύψεις είχα, και τύχη να γράψω.

Ο. Α.: Μιλήστε μας λίγο για την διαδικασία της αυτομετάφρασης. Αποτελεί για εσάς μια εσωτερική αναγκαία διεργασία και διαδικασία που παραμένει επίπονη μετά από τόσα χρόνια;

Β. Α.: Είναι χρονοβόρο αυτό. Με απασχολεί διότι σκέπτομαι ότι όχι μόνο δεν έχω τελειώσει αυτό το βιβλίο που γράφω, αλλά μετά θα πρέπει να το μεταφράσω στα γαλλικά και φοβάμαι μήπως δεν προλάβω να το μεταφράσω. Και αναρωτιέμαι ποιος θα το κάνει αυτό. Θα ήθελα να προλάβω να τα κάνω όλα. Και μόλις τελειώσω την μετάφραση να πω «εντάξει, κλείσαμε».

Ο.Α.: Είστε το σημείο αναφοράς όταν αναφερόμαστε στους σύγχρονους Έλληνες γαλλόφωνους συγγραφείς. Τι σημαίνει αυτό για εσάς;

Β. Α.: Εγώ σαν πορεία το βλέπω μάλλον. Με ρωτάτε αν είμαι γαλλόφωνος. Μετά από τόσα χρόνια στην Γαλλία, τι θα πει γαλλόφωνος; Αυτά ίσως ισχύουν για πιο νέους ανθρώπους που έχουν πάει στο εξωτερικό πιο πρόσφατα και αλλάζουν γλώσσα. Εγώ έχω κατοχυρώσει ένα σύστημα που αρνείται την απόσταση ανάμεσα στις δύο γλώσσες. Ουσιαστικά εμένα η ζωή μου στηρίζεται στο ότι όλες οι γλώσσες είναι πάρα πολύ ενδιαφέρουσες αλλά είναι και πάρα πολύ διαφορετικές και ταυτόχρονα πάρα πολύ όμοιες. Δεν αισθάνομαι ότι κάνω κάποιο σπουδαίο άλμα για να πάω από την μία γλώσσα στην άλλη. Είναι σαν να ανοίγω απλώς την πόρτα του λουτρού μου ή της κουζίνας. Είναι η διπλανή πόρτα. Δεν πάω μακριά. Τα έχω φέρει όλα αυτά πάρα πολύ κοντά και έτσι δεν χρειάζεται να κάνω πάρα πολλά πράγματα.

Ο. Α.: Έχετε πει ότι η Δημιουργική Γραφή είναι «μία εκδρομή στον χώρο της λογοτεχνίας από την πόρτα υπηρεσίας». Στον *Μικρό Έλληνα*, ο αφηγητής συναντάει έναν τύπο σαν τον Ροβινσώνα που είναι άστεγος. Τον παρακολουθεί να συναντάει κι άλλους άστεγους και να συζητάνε όλο το βράδυ για λογοτεχνία και ιδέες, συμμετέχοντας, κατά κάποιον τρόπο, σε ένα «εργαστήριο δημιουργικής γραφής». Διευθύνετε και εσείς ένα εργαστήριο δημιουργικής γραφής το 2013 και έχει κυκλοφορήσει το σχετικό βιβλίο. Θα σας ενδιέφερε να οργανώσετε εργαστήρια δημιουργικής γραφής για πρόσφυγες; Έχετε δηλώσει, άλλωστε, ότι στο μυθιστόρημα που γράφετε αυτήν την εποχή αναφέρεστε στο θέμα του προσφυγικού.

Β.Α.: Πολύ θα με ενδιέφερε αυτό. Είναι λίγο δύσκολο βέβαια. Θα έπρεπε να πάω στην Μυτιλήνη ή στην Σάμο για να το κάνω. Αλλά βεβαίως και θα με ενδιέφερε να ακούσω αυτούς τους ανθρώπους. Γιατί θα είχα πράγματα να τους ρωτήσω, να μου μιλήσουν για τον θάνατο, για τη ζωή τους, πώς προχωρεί ή τι περιμένουν. Εγώ πιστεύω (αυτό είναι ένα γενικότερο πιστεύω), ότι οι πρόσφυγες, τους οποίους τους αντιμετωπίζουμε πάντα ως πρόβλημα, στην ουσία είναι η λύση. Δηλαδή οι πρόσφυγες θα μας βοηθήσουν να ανανεώσουμε την χώρα μας. Χωρίς αυτούς δεν θα υπάρξει ανανέωση και κινδυνεύουμε να χαθούμε. Οπότε όλες μας οι φροντίδες πρέπει να είναι πάνω από τους πρόσφυγες και να τους καλοδεχόμαστε σαν να είναι οι πιο πολύτιμοι συγγενείς μας. Γιατί αυτό είναι. Εγώ περιμένω πάρα πολλά από αυτούς. Δηλαδή μπορώ να πω ότι εγώ ταυτίζομαι πολύ περισσότερο με τους πρόσφυγες που έρχονται στην Ελλάδα παρά με τους Έλληνες.

Ο. Α.: Σας ευχαριστώ πολύ.